

ՃԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ. ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ Կ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒՍԱՐ 19, 1907

ԹԻԻ 3

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆՆԱՄԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՍ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ամառնային Պոռյոյ մը 41. — Երևանի Տեղում 43. — «Կրօնական Մոլեռանդ Ըմբռնումներ» 43. — «Ինքզինքդ Անոր Տեղը Դիր» 41. — Հսկեցէք Ձեր Խորհուրդներուն 43. — Ներքի ինչպէս Մենք կը ներենք» 43. — Բարեկամներ 43. — Ոչ Մեկը Մեղաւոր իր 46. — Երգ Երեւանի 46. — Մարդկային Ընտանիքը 46. — Չերքուլանուհի Պեղելու Ուղարկ 47. — Ինքնադարձ Հանրակառքեր Փարիզի Եւ 48. — Ստանալ ինչ Որ Մերն է 48. — Բարկուքիւնը Դադարեցնել 48. — Մարդ-Աստուած 49. — Եկեղեցւոյ Անդամակցութեան Տոմարներ 49. — Սեօեօգի 50. — Մաներ 51. — Քու Ճամբար 52. — Քաղաքական Լուրեր 53.

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

[Խմբագրական]

8.

Արտակառնի մօտակայ ամառանային մէջ մերքային մը ժամ հանդիպելն ետեւ Տր. Բէնիպալ մեկի ընդատալ կետաւ իր կտարով և մէկտեղ-քաղաք դադարէր։ Այդ ճամբորդութեան համար աշխարհի բոլոր մարդոցն ալ ծերունի պաշտօնակիցը պիտի ընտրէինք մեկի ընկերակից։ Ձիւնը ճանչցած ենք տալիս անգամ Խարբերակ մէջ և մեզի հետ Վանայ մէջ գտնուեցաւ 1872ին մեր հին ընտելութեան սկիզբէն։ Չուստան, Կենդանանց, Գաւառապա և Շուշանց դիւղերը մօտակայ Կառնիկ, Սր. Սաչ և Կարմրուր վանքերով նախկին հերպարանքն ունէին, և արդարեւ աղէկ թուեցաւ երբ ժամ մը և քառորդ մը քշելէ ետեւ անգամ մը եւս գտնուեցանք քաղաքին մէջ, որով մեկնած էինք 23 տարի և 3 ամիս առաջ։

Թուրքիոյ ներքին բոլոր այն քաղաքներէն, ուր պայծառ ենք մենք, ոչ մին Վանայ կը հաւատարմի դիրքի գեղեցիկութեամբ։ Պարսպուտը քաղաքը չինուած է լեւորին մօտ բարձրացող մեկուսի ժայռի մը սեւ ճակարակն տակ։ Ժայռը հիւսիսի կողմէն աստիճանաբար կը բարձրանայ, բայց հարաւի կողմէն ուր քաղաքը կը գտնուի՝ գրեթէ ոչնչուի ուղղահայեաց է որ կարծես աւելի խոշոր ապարամէ մը կարծած է ահալին սակրով։ Անցեալին մէջ

քանիցս երկրաշարժ պատահած է Վան։ Ամէնէն աղետաւորը եղած է 1648ին։ Ժայռին զաղալը բերդ մը կայ և անոր ցից ճակատին կեցրոնք խորանայի բեւեռակիր մեծ արձանապատ-թիւն մը։ Բեւեռակիր ուրիշ շատ արձանապատ-թիւններ, թուով 80 կամ աւելի, գտնուած և ընդօրինակուած են Վանայ շրջակաները և արանցմէ շատեր անցեալ 23 տարւան մէջ կարողացած են։

Ստանութներուն մեծամասնութիւնը պարսպուտը քաղաքին մէջ կը գտնուի, ինչ և պարսեղներուն մէջ անոնց թիւը շատ ունեցած է բաղդատմամբ այն օրերուն երբ մենք Վան կը ընտելէինք։ Շուշան մեծ մասամբ ծածկուած է։ Տուներուն մեծ մասը պարսեղներուն կամ աղետաւորին մէջ է, որ քաղաքին պարսեղէն գէղի կա ժամ մը տեղ կ'երկարի։ Դրեթէ բոլոր պաշտօնական դատարարը, իշխան և Բրիտանեայ հարստաներուն մեծամասնութիւնը, և թերեւ ընտելութեան եօթը ութը բարձր պարսեղներու մէջ կը ընտելին։ Քաղաքին մօտաքին գէղի զուրս երկարող գլխաւոր փողոցը լայն է, և մեծ մասին երկու կողմը քանի մը կարդու և կաղամբայ կայ ջուրերու եղերքը։ Դլխաւոր փողոցի թիւններէն մին զոր անտանք վարձու կառերուն թիւն էր։ Եւ վաճառականները, արանցմէ շատեր պարսպուտը քաղաքը կ'երկնան

տոտ. օտուտն, և երեկոյն կը վերադառնան, սովոր են այդպիսի կտոր մը բռնել քաղաքին մուտքէն և երթալ «Խաչ Փողան», զիստեղ փողոցին մէջ կէտը քաղաքին մուտքէն իբր երկու մղոն հեռու, և մէկ դահ. վճարելով: Պարսէզները հաղարաւոր ուսիէ և կաղամախէ զատ բաղմամբիւ սրգաւատ ծառ կը պարունակեն, և երբ մէկը բարձր տեղէ մը տանց նստի, դադարի կզլիլ մը նման կ'երևի անոնցմով ծածկուած բովանդակ տարածութիւնը: Դաշտը պարտէզներէն անդին կ'երկարի մինչև Վարսպայ լեռան ոտը: Այս լեռը դաշտէն 1,900 կանգուն բարձր է և իր սառստը իբր 10 հզրմթր. հեռու է լճեզրէն: Ուրիշ լեռներ կը շրջապատեն լիճը միւս կողմերէն: Անոնց երևելին է Արտոս հարաւակողմը, Նիմրոս արեւմտակողմը և Սիփան հիւսիսակողմը: Սիփան ամէնէն բարձր սահն է Արդէնսի և Արաւրատի միջև, և բարձրութեան կողմէ անոնց օտաջնէն վար չմտար: Լինչ կը հաչուէ անոր բարձրութիւնը իբր 3,500 կանգուն (13,700) Անդգ. ոտը: Մէկ կոն է միայն. բայց բարձրագոյն երկու կէտ կոյ, մին արեւելեան, մին արեւմտեան: Երկու լճակ կայ խոնարանին մէջ, փսան զի այս լեռը Նիմրոսի նման հրաբուխ էր հեռուոր անցիակէն մէջ և դադար միշտ ձիւնապատ է: Տեսարանին վրայ այս փսեմ լեռան ներկայութիւնը կը ծառայէ մարդոց ներշնչել Արարչին մեծութեան և զօրութեան ազնիւ խորհուրդները:

Պարսպաւոր քաղաքին մէջ երեք մեծ մզկիթ կայ, փոքրեր ալ պարսէզներուն մէջ: Անցեալին ամէնէն շահեկան հստեթիւնն է Ուլու ճամբ: Վեց Հայ եկեղեցի կայ պարսպաւոր քաղաքին մէջ: Ամէնէն մեծն է Սր. Պօղոս Պետրոս: Միւսներէն սմանք փոքր են, և այժմու կարգադրութեամբ վեց եկեղեցիները միացած են և իւրաքանչիւրին մէջ ամիս մը ժամերդութիւն կ'ըլլայ, իսկ միւսները չեն գործածուիր մինչև որ իրենց կարողը գայ: Այդեանմանին մէջ հինգ եկեղեցի կայ, որոնցմէ Արարուցը ժամանակաւ էր և թերեւ այժմ իսկ է ամէնէն խոշորը: Միւս զիստեղ եկեղեցին է Նորայէն, որ աւելի կեդրոնական է զիրքով և աւելի հարուստ ժողովուրդ ունի: Այս եկեղեցիներուն կցուած են մանչերու եօթը և աղջիկներու երեք հասարակ դպրոց, ուր կը յաճախէին դպրոցական վերջին տարիին մէջ 757 մանչ և 237 աղջիկ: Կայ նաեւ մանչերու երկու բարձրագոյն վարժարան, Կեդրոնականը որ 123 աշակերտ ունի և Երամեանը 216 աշակերտով: Ուրախացանք տեսնելով ուշագրաւ յաջողութիւնը մեր վաղածանօթ բարեկամ Համբարձում էֆ. Երամեանի, որու

կենդան է միւս ևս օրինակ այն յաջողութիւններուն զարմը ժրաջան աշակերտի մը կարող է ձուր բերել հակառակ այն դժբախտութեան որու ենթարկուած է Ֆիլիքապէս: Երամեան էֆ. Կեդրեցիկ նոր զըպրոց մը շինած է և ասոր պատճառով արարական ինկած: Այդ պարտքը բաժնապէս համար զրամական օգնութեան պէտք ունի, որպէս զի վարժարանը կարենայ պատշաճապէս ընթանալ: Զուիցերացի բարեկամի մը հետ այցելեցինք անոր վարժարանը, և ուսուցչական մարմնի կազմով ինք ուսուցիչներուն մեծ մասը տեսանք: Պատեւումն վրայ շատ պատեկներ կային աշակերտներէն զծուած, և բաւական թուով մարդակազմական, երկրպանական և ուրիշ քարտէշներ: Արձակուրդի ժամանակ էր և դպրոցը գործի վրայ չտեսանք: Արձակուրդը երկարեցաւ կարմրախտի համաճարակի մը պատճառով, որ նոյն միջոցին կը տիրէր քաղաքին մէջ: Կայ նաեւ Սանտախանան անուանով վարժարան մը աղջիկներու բարձր կրթութեան համար, 234 աշակերտով: Ծախքերը մատամբ կը հոգացուին Աստուարեանի և Սերեմիքեայի կողմէ կոտակած դրամաներով: Թեմին տաճարդոնական տեղամասն էր Տէր Մեղրոյ, զոր վաղուց կը ճանչնայինք և կը յարգէինք իբրեւ զիստեղ ուսուցիչը Արարուց վարժարանին:

Վանայ երեկի մէկ փաճառականին վկայութեամբ, քաղաքին տարեկան ներածութիւնը կ'արժէ իբր 160,000 ոսկի և արտածութիւնը 100,000: Ներածութեան 119,000ը օտար ապրանք է, մնացեալը թրքական: Արտածութեան աւելի քան 70,000ը արջատ է, որու մէջ կայ 30,000 ոչխար և այծ, և կենդանական արտադրութիւն ինչպէս մորթ, բուրդ և թիֆթիկ: Աղիքները հիմն եւրոպայ կը զրկուի ջութակի լար շինելու համար և զինը 4-5 փարապէն 45 փարա կ'աւելի: 4-5 հազար ոսկիի արծաթեղէն կ'արտածուի և ճարտարութեան այս ճիւղը շատ յառաջիկած է: Բարեկամ մը մեզ ոսկերիչի մը տուն տարաւ, և հոն այս ճարտարութեան զմայելի արտադրութիւններ տեսանք: Տարին 3,000 ոսկիի աւելի արծողութեամբ մուշտակ կ'արտածուի: Արտածուած փոքրաքանակ ապրանքներն են ընկուղենիի ուս, որու մատուցումը գրեթէ սպառած է, չոր ձուկ (ձուկն հիմա ուռիանով կը բռնուի և հարկերը 50 փարա կը ծախուի), և լճին «բորակ» կոչուած մրուր, որ քաշը 5-10 փարա կը ծախուի և Պարսկաստան ու Սղերդ կը զրկուի օճառադործութեան մէջ գործածելու համար: Վանայ լճին մէջ միայն մէկ տեսակ ձուկ կայ և դարնան կը բռնուի, երբ տառապանքով կը խնայուի:

տութեամբ կ'իջնէ լիճը զաղաղ հոտանքներուն հետ։ Բարակը կ'ստացուի լճին ջուրը տափակ անշտերուն մէջ փաղեցնելով և չոգխցնելով, որմէ կարքը բարակը կը մնայ իրբն ձերմակ մըուր։ Միխնի կուտները Զրանսա կ'արտածուին, ուր օճառոքործութեան արուեստին մէջ կը դործածուին։ Քրդական կարպետներ ալ կ'արտածուին, թէ և ոչ մեծ քանակութեամբ, նմանապէս գլխոտը, կարագ և ուրիշ քանի մը բաներ։ Զուլշակներ կան, բայց այնչափ բազմաթիւ չեն որչափ Պիթլիսի շուկանկները։ Մէկ երկու փոքր խաղախորդարան կայ։ Նիթէ կարելի ըլլար հոն սրահաձապէս խաղախորդել կաշին փախտոնակ մօրթերը օտար երկիր զրկելու, մեծ խնայութիւն պիտի ըլլար։ Կահադործութեան արուեստը (մատանկողութիւն) յասաջ տարուած է։ Երգեսնի գործիչներ կը բերուին հոն օտար երկրէ և տեղացի արհեստաւորներ անոնց կազմածները կը խնեն։

ԾՆՈՒՆԴ ՏԵՍՈՒՆ

Զին «գերութիւնն, փառք, պատիւն» եւն Նորա,
«ճշմարտութիւնն, կեանք, ճանապարհն» է Նա :

Զին «գերութիւնն, փառք, պատիւ» եւն Նորա,
«ճշմարտութիւնն, կեանք, ճանապարհ» է Նա :

Այլ թող քոնն դից պարտիք պատգամք, զիս,
Զբրապաշտ, Պուտտա և նոյն իսկ Մովսէս
Զիշխնն տող պատուէր, զի Տէր յորժամ զայ,
Ծառայն սոսկ պարտի հնազանդից նրմայ :

Յայտնենք մեզայն դերիք ինչ աշխատք արարիք
 Հովիւք, մուգը յԱստուած՝ հղթարք հարազատս .
 իսթոյնստիւ զանոս արեւն բեհն չհեռաւ իստս :

Քույր Միրեն՝ Վերկիի Խանութան թիվ 59-ձևի բնագրով

Ուրեմն խորհալէք «Ուրախութիւն մեծ»
Մատուցէք ձօն ձեր մարդուր սրբանք հեղ

Առ Փրկիչն համուրց, Բանն յաւիտենից,

Որ բերան «մարդոց հաճութիւն» ամբիծ :

Գրական ՄԱՐԴՈՍՐՈՆ Թ. ՆԵՎԵԷԼԵԱՆ

«ԿՐՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐՈՒ ԲՈՒՆԵՐ ԸՄԲՈՆՈՒՄՆԵՐ»

Հովհաննէս Գրիգորի (Յ. Գ. Գ.)-ի որդի լուսին արգելի

Բ

Բիշ մ'ալ Աշխիւն լրնայ խօսինք : Տեսնենք ա-
նիկու ինչպիսի լամբնուս է : Արդարեւ մարդոց մէջ
տղջիթքին նշանաւորութեան և նորոտակի մասին նուր

և մոլեհամուղ լըմբանումներ կան, լայց զեհտանտ
անձի մը կատարեալ մարդ լլլալը կէտ նպատակի
ունենալով՝ յորդոր կարգաւ միջոցին զտնի-
կա Երկնութ. Զօր հետ հաղորդակցութեան ա-
ռաջնորդելուն մէջ ինչ կայ մոլեհամուղ: Դեռտախ
հասալը գաղափարականներ յորինելու ժամանակաւ
միջոցն է: Մարդ կը մտածէ, կը խոսկայ և կը ջա-
նայ կատարեալ քարանձ մը գծել այդ հասակին մէջ
թէ ինք ինչ պիտի լլլայ, ինչ գործ կամ ընթացք
պիտի ընարէ, ընտանիք մը պիտի կազմէ, եթէ
պիտի կազմէ, անկեա որո՞ւ հետ և ինչ կերպ ըն-
տանիք պիտի լլլայ, ընկերներուն հետ ինչպէն
պիտի վարուի, ինչ պիտի սորվի, վերջաւ-
պէս ուրիշ հաղարուսմէի պարտգաններու մէջ
ինչ վարք ու բարք պիտի ունենայ: Այս մտա-
պն ոնկովթ գտնուող մէկը թերի մարդ է: Եւ
սակայն ուէ անհատ աշխարհի մէջ մեկուսացեալ
չէ: Ուրիշ անհատներու հետ առնչութիւն ունի:
Մարդկային ընկերութեան մէկ անդամն է՝ անտու-
րակցա տեղ և զիրք ունի անոր մէջ: Ինչպէս ինք
իրեն համար քարանձ մը գծած է, այնօր խոկ քար-
անձ մը ևս իրեն համար ուրիշներէ զուսած է:
Իւրաքանչիւր մարդու միջավայրը, կարողութիւն-
ները, աշխատութեան յիշմանկը, մտաւորական և
բարոյական օրէնքները, ևն՝ որոնց կը հարստակի-
ան, կը հաստատուն թէ այս է իրողութիւնը: Հի-
տեւանկէն իւրաքանչիւր մարդու կեանքին համար
համարա քարանձ որ թէ այն գաղափարականն է
զոր ան կը յորինէ՝ միայն իր երեւակայութեան
մէջ, այլ այն որ անոր միւս յարաբերութեանե-
րուն համահայն է: Եւ ամէնէն ընտան. խրատը
զոր պէտք է առլ իւրաքանչիւր զեհտանտի, է Աշ-
խարհի վարչութեան մէջ զիրքը գտիլ, և նկատու-
զրիք ու կեանքիդ գաղափարականը աշխարհի սո-
րազաններուն յարմարցուլ: Մարդ կատարեալ ըլ-
լալու համար պէտք չէ որ խոկ իր երեւակայութե-
ան աշխարհին: Իւրեքմի մ համար պիտի

Իսկայ՝ Կրկնայ ըստելի : Շեթէ մարդ իր միջավայրը
և ընտանի օրէնքները դիտէ՝, միթէ այդ նպատակը
ձեռք չը դար : Ի՞նչ պէտք կայ ազօթքի : Ս. Յո
հարցման պատասխանը սա երկու հարցումներուն
պատասխանին հետ կապակցութիւն ունի : Նախ՝
«Տիեզերքի սկզբնապատճառը մնձ է :» Երկրորդ՝
«Տիեզերքի սկզբնապատճառը այսօր տնչնութիւն
ունի՝ իր սպարածներուն հետ :» Եթէ այդ հարցը թ-
ներուն հաստատական պատասխան սրտի, այն
ուստե՝ «Տիեզերքի վարչութիւն» կոչումը Ստաու-
ծոյ անօրինութիւնը կ'ըլլայ, և ընտանի օրէնքն

աղջիկ մը որուն կեանքը հիւանդի անկախի վրայ անցած էր :

Միտիս Պուլիճ աղջկան ստղարը տուաւ յաղթանակ ընտանիքի մը օգնելու, իսկ մարդուն ստղարը որոշեց ծախելու լաւ մը գնելու համար այն պատգար փոքրիկին որուն համարը անոր համակին հետ մէկ փեղ հասած էր : Երբ Միտիս Պուլիճ յաջորդ անգամուն այցելեց մարդուն, տեսաւ որ ան փափաքով իրեն կը սպասէր և կ'ընդէր տեսնել զինք : Լրագրի մը մէջ կարդացած էր թէ իր տուած պոլարը ինչպէս դորձածուած էր, և իրեն նոր գաղտնար մը եկած էր : Ան դեղձանիկներ հանած էր, և կ'ուզէր անմայմէ մին այն փոքրիկ խեղճնդամ աղջկան զրկել, եթէ ան աղէր : Ուստի համակ մը գնուեցաւ անոր և հարցուեցաւ թէ կ'ուզէ գնել ձանիկ մը ունենալ : Փոքրիկ խեղճնդամին պատասխանը բերկրութեամբ լի եղաւ : «Ես ըստ թաղուն ունեցած չեմ իմ կեանքիս մէջ, և ուրիշ պիտի ըլլամ եթէ հատ մը ունենամ», զրկեց աղջկը : Այսպէս և երբն ուղղձանիկ մը դարձանին պատգար աղջկան սենեակը ձեռք : Եւ ի պատասխան համակ մը՝ զայն զրկող մարդուն : Այս եղաւ սկզբնականութիւն թող թակցութեան մը որ անկէ ի վեր կը շարունակէ : Անմայմէ ոչ մին պիտի տեսնէ միւսը : Ես այն իւրաքանչիւրը ունի կեանքի տանում մեծ հուսկներէն մին : Բարեկամ մը : Այս երկուքէն իւրաքանչիւրը իր վիշտը թեթեւցնելու ճամբայ մը գտաւ մարդասիրութեան միեւնոյն պոսակի դրան միջոցաւ :

Այս պատմութիւնը մին է շատերէն : Միտիս Պուլիճ կրնայ պատմել անմայմար օրինակներ արեւութեան և անանձնատիրութեան : Եւ նոյն իսկ չքեղ զինքնապաշտութեան իր «տղոյ» մէջ, և ոչ ոք չի տեսնուիր անոր կրքերը բոլոր այն օրհնութիւնները որոնք աշխարհի եկած են պաւ և ստատագրութեան մէջ փակուած կեանքներէ : Իսկ այն մէկ այնպիսի պատմութիւն լոյսը հարցում մը կը կրէ անոր ըստ անձանց ուղղութիւն : Եթէ այս երկուքը, «յայտ» հանգէն զիւրիկ ըլլողով հանդերձ, ամէն այն բանէն ընդ որոնք կեանքը ապրելու արժանի կ'ընեն, իրենց անբաժանելի ուրիշներ : Ինչ իրենք մենք մը անհնաւորէս աւելի ատենելութիւններով օժտուած ենք : Եւ անոր համար իմ ըստս իմ կ'ըստս :

ՈՋ ՄԵԿԸ ՄԵՂԱԽՈՐԷՐ

Տուայթ Լ. Մուտի անդամ մը պաշտօնակից եղբոր մը այցելութիւն տուաւ Միտիսի Նահանգներու արեւելեան քաղաքներէն մէկուն մէջ, և կը փոփոխէր հետեւեղ կիրակի օրը անոր հետ ան-

ցըներ : Պաշտօնակից քաղաքը ուրախ եղաւ, բայց ըստ թէ կ'ամենայ Մր. Մուտի խնդրի որ քաղաքէ : «Ինչո՞ւ», հարցուց Մր. Մուտի : «Անոր համար որ մեր ժողովուրդը ժողովին աւարտելէն առաջ եկեղեցիէն դուրս ելլելու սովորութիւն մը ունի, որ աղէկ ազդեցութիւն չըներ օտարականի մը վրայ :» «Ես պիտի կենամ և քաղաքը», ըստ Մր. Մուտի : Հետեւեղ օրը կիրակի, Մր. Մուտի բացաւ ժողովը և ըստ համարձակ տնով մը : «Ունեցողներ, ևս այսօր երկու պատգարի վրայ պիտի խօսիմ, նախ մեղաւորներու և յետոյ սուրբերու վրայ :» Ենթադրեալ մեղաւորներու խօսելէն ետքը, ըստ թէ հիմա ունեւր կրնան ատենել իրենց զխտրկները և մեկնի : Բայց ամբողջ ժողովուրդը սպասեց և ունեցողեց անոր մինչև վերջը : Եւ այսպէս անոր ընդմէջ զոյգ զոյգ մարդիկ տեսնուեցին իրար հետ :

Մ. Յոր երկնից բարձունքներէն իջաւ և իջաւ Սուրբ հրեշտակներ մեզ կը բերեն արեւելի : Մէջ աւելան ուրախութեան :

Տրոմմալը թող արդ ուրախ ըլլան : Այսօր Օձեւն տուած մարմինը այս օրը կը հանգչի համ մէջ մը ուրիշ : Իրեւ ժամուկ հեղ ու խոնարհ : Եւ անոր ջրնոյ թող արդ համայն աշխարհ :

Այսօր ծագած Լոյս յաղթական Սիրող սրբաէն Աստուածութեան : Կը փառաւէ մահուան գիշեր :

Յաւերժ թող արդ բերկրին կոյրեր : Այսօր Փրկիչ աշխարհ եկած Կ'աղաւէ մեզ լուծէն մեղաց, Կ'առնա իր վրայ ամէն պաւ, վիշտ : Հեծողը թող արդ իրնայն ընդ միշտ :

Հայրն, մեր, Սիրողն աշխարհ, Սիրոյն համար անհափելի, Աւելանկալ հովուաց նրան, Օրհնենք այսօր արդ միաբան : Էմմանուէլ Աստուածորդին, այս զոյգը պաւ : Այցելաւ իր ժողովուրդին, իր խնդիրը : Եւ օրհնեց իր երկրպագները : Եւ անոր համար իմ ըստս :

Սոփիա ԵԱՎՈՐ ԵԱՎԵԼԵՍԵԱՆ

ՄԱՐԿԻԱՅԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ
Մարդկային ընտանիքը որ այսօր կը բնակէր Կրկի վրայ, կը բաղկանայ իր 4,450,000,000 հոգիէ և հաւանորէն աւելի է իսկ : Ասանք նկարագրու-

հանուածներուն մեծամասնութիւնը : Այս վերջին քաղաքը թէև շատ աղքատութիւն կրած է Հեյլե-
նական ուսումը, երբեք իրական կեդրոն կզած չէ
Յոյն քաղաքակրթութեան, ինչպէս կզատ Հերքու-
լանէումը, և անսարակոյս այս վերջինին պեզում-
ները երեւան պիտի բերեն հին ժամանակներու
մտայնադրութեան և գեղարուեստի անպին գանձեր :

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՀԱՆՐԱՍԱՌՔԵՐ ՓԱՐԻՋԻ ՄԷՋ

Շատ չընել Փարիզի մէջ ինքնաշարժ հանրա-
կութիւններու ակզմութեան : Երկար ժա-
մանակ առաջ փարձեր կատարուած էին և հանրա-
թիւնը սովորած էր ակնել հանրակատրութեան անց-
նաւորձը փոփոցներէն, բայց ծրագրեր գործադրուած
չէր մինչև անցեալ Յունիս, երբ Մանարթըրը-Ալէն
ժէրմէնտէ Փրէ անաւնով ծանօթ դիմը սկսաւ և
անսնմելի ինքնաշարժներ, դարձած ունեցան փախա-
նակ հինգերորդ տասնրորդ հանրակատրութեան գործը
քաջելոյ համար 194 ձիերու պէտք կար : Մինչ ա-
ռաջ քաղաքին մէկ ծայրէն միւսին երթալու
համար իւր 43 վայրկեան պէտք էր, այժմ 25 վայր-
կեանի վերածուած է արդ ժամանակը : Փարիզու
Հանրակատրաց Ընկերութիւնը հիմա 90 նոր կապ
անապրած է, որոնք պիտի գործածուին քաղաքին
վեց գիծերուն վրայ ձիաքաղչ կառքերուն տեղը :
Այս գիծերը երթեկեկութեան պիտի գործածուին
հեղահետէ, այնպէս որ ընդ հուպ ամէն ալ պիտի
բանին : Առաջադրուած է շուտով սկսիլ երթեկեկը
երկրորդ գծին որ քաղաքապետութեան մինչև Նեօյի
դուռը կ'երթայ : Բոլոր կառքերը կը չինուին բնիկ-
րութեան երկարի հանրակատրութեան ընդհանուր
ծրինակին վրայ : Իր պակասութիւնը փոքր անպի-
տանց ինչ հազար անգամ քան իր անհրաժեշտութիւնը :

ՍՏԱՆԱԼ ԻՆՉ ՈՐ ՄԵՐՆ Է

Երբեմն անհամար քաղաքապետներ կը գտնուան
թէ ինք միշտ զանց կ'աանուի քաղաքներու բաշխ-
ման պահուն : Այնպէս, կ'ըսէ չսոր ինծի ինչ որ
իմ իրանուներս է : Արդարեւ այնպէս վրայ շատեր
կան, որոնք չեն ստանար կարծես ինչ որ իրենցն
է իրականացնել : Բիշ մը աւելի յառաջ երթալով
չընենք թէ ոչ մէկս կ'անոնանք : Ուե՛ մարդու
յաջողութեան մեծամասն գտը իր իսկ կաւրճին
տակ ընդկրելն է : Գլխաւոր ինչպէս անոն
Ընտանիքի մը երէց որդին անտառ կզու և
փախաւ տունէն : Շատ տարիներ անցան և լուր
չտունեցաւ անոր վրայ : Փոքր եղբայրը մեծցաւ և
անոր վիճակեցան լոյսը առաւելութիւնները, որոնք
ընտանիքաւոր իր եղբորը պիտի ըլլային : Կիրթ և
աղքէցի մարդ մը կզու ժողովրդին մէջ և դուր-

ծի, ընկերութեան և եկեղեցին մէջ իր հօրը ան-
ղը բանեց : Երբ հայրը մեռաւ, զնեց հին տունը և
մեծապէս բարեւոյց : Շատ տարիներ ետք և
բեց կըրայրը վերագործու : Բոլոր այդ տարիներ
ուն մէջ ընտա գիւրակեցիկ չէր կզու : Բա-
րի բան մը չէր ըրած : Չարդացած չէր և ան-
արծաթ զատարկապարտ մը քիչ տարբերութիւն
ունէր : Իր եղբորը յաջողութեան նայեցաւ մեծ
զժգոհութեամբ և «Այդ տեղն ինծի կը սրտական»
ըսաւ : Երբ իր եղբայրը հաստատուած տեսաւ հին
տուն մէջ «Էս ըլլալու էի և ոչ թէ ան այդ գոր-
ծին պիտի լը, մարդիկ ինծի նայեցու էին իրեւ ըն-
տանիքին պիտին» Այս ամէնը ճշմարիտ էր : Երբ
տոնարարը չէր տապած ինչ որ իրանուր իրեն կը
վերաբերէր, բայց իր սեփական տեղը չըրաւելուն
նշտածոր ինք էր միայն : Աստուած պատուաւոր
և արժանաւոր տեղ մը սրտաբանած է ամէնուն
համար : Աւաղ, սակայն, որ մեղմէ այնչափ քիչեր
կը բարձրանան ու կը հանին այն գիւրքերուն, որոնք
իրողէս մերն են : Աւաղ որ հոսերն չենք գիտեր
անգամ թէ մեր տեղը կորսնցուցած ենք : Աւաղ
կ'ըսէ, «Յայտնի չէ թէ ինչ պիտի ըլլանք»
ճշմարիտ չէ՞ նաեւ թէ յոյժ հոտերուն յայտնի չէ
թէ ինչ պիտի ըլլայինք, եթէ այն արածութիւն-
ներուն հասնէինք գործը մեր առջև դրած է Աստ-
ուած :

ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱԳԲՅՆՆԵԼ

Մինչև անգամ երբ մէկը իր հանգիստն ու շա-
նը միայն կը մտածէ, ալէկ է որ քաղաքութիւն և
քաղաքակրթութիւն ցուցնէ :

Բուէքըրը բիշկ մը, որ Թիւրանէֆիոյ մէջ շատ
մարդասիրութիւն կը ցուցնէր աղքատներուն, իր
հին երկանիւ կտորը նստած կ'աւանդուէր հիւանդի
մը երթալու, և անոն իր ճամբան նեղ տեղ մը տե-
սաւ ողիւսներով ու ատաղձով ծանրաբեռնեալ
սայ մը, որ կ'արդէր զինք յառաջ ընթանալէ :
Բիշկը բուական վայրկեաններ համբերութեամբ
սպանլէ ետք խնդրեց սաղապարէն որ իրեն
ճամբայ տայ : Մարդը չսած էր բիշկին վրայով,
բայց առաջուրէն զանիկա տեսած չըլլալով, չկա-
կածեցաւ թէ նոյն անձն է այդ սարալախս Բուէ-
քըրը, և սկսաւ յիշոցներ տեղացիներ անոր «չիտակ
վերաբուին» և վճռապէս մերժեց անոր ճամբայ
տալ : «Բարեկամ», ըսաւ բիշկը, «ամէն ինչ որ
ունիմ ըսել այդ խօսքերուդ դէմ, սա է թէ եթէ
հիւանդանաւ կամ եթէ քու ընտանիքդ ցաւ մը
ունենայ երբեք, կանչել տուր Տր. Փր. և անիկա
պիտի ընէ քեզի ամէն ինչ որ ձեռքէն կու գայ» :

որդարացնելու մասին պատճառներ հայտնաբերելու չքաղեր ըլլայ, իսկ այն ալիքն որ շարժման Գլխավորն է կ'ընդունի որ մասնավոր անհատի մը իրական կամ կարծեցեաց իրաւունքը պէտք է տեղի տայ եկեղեցւոյն ընդհանուր շահերուն նստել:

Այսու հոնդերձ եթէ այդպիսի իրողութիւն մը ի յայտ գայ, ինչո՞ւ ենք որ Ազգապետութեանը տընտի փաթեթայ խնդիրը մէկն կողմին հաճելի կերպով ժողով տուալ կարգադրել: Արդէն այդ է իր գոյութեան պատճառներէն մէկն և արդարաւարտ իր վրայ դրուած յոյսերը պիտի իրողործուին:

Բայց յարկի յօդուածադրին գլխաւոր մասը պարզաբար եղած ըլլալ կը թուի եկեղեցւոյ անդամակցութեան տանարէն չը փայտ հանելով խնդիրը. ուստի մենք ալ մեր խօսքը մասնաւորելով պիտի ջանաւոր այս հարցը սահմանել:

Անդամ խզելը իրողութիւն մէկն է որ այլևայլ պարագաներու բերմամբ եկեղեցիին ստեղծ որոշումով կը հաստատուի: Եկեղեցիին քարտուղարը (1) իրողութիւնը ըստ օրինի կ'արձանագրէ այդ որոշումը անուղ եկեղեցական ժողովին յանձնել տեսագրութեան մէջ, (2) Անդամակցութեան յաւտուի տնտարին մէջ խզուած անդամին անունն դիմաց խոյանալ թուականը և պարտքան կը յիշատակէ: (3) Եկեղեցւոյն որոշումը գրաւոր կերպով կը հաղորդէ կարուած անդամին: (4) Ընդօրինակութեան տեսարին մէջ հաղորդուած պետցիւնը պատճէր կը պահէ մնացապս զո յայտնի չարժապ փայտն:

Երբ եկեղեցւոյ անդամ մը անուան բողոքները կատարեցան զրոյցը կը չլինի, հոգաբարձութիւնը փոխառու տնտարներով անմիջական անօրինութիւնը ձգձիգելով, ունէ ընկողեւող որոշմաններով մշտական հանգամանք կու տայ խնդրոյ տնտարայ եղող անդամին վիճակին:

Ուստի, յարկելի Մր. Բիկլի ըսածին պէտ, կ'ընդգծենք թէ մեր երկրին եկեղեցւոյ պաշտօնականութեանը չեն կրցած այս կարգի փոխուի խնդրոյ մէջ հորում և օրինաւոր ընթացք մը բռնել: Բայց կ'ապահովենք զինքը որ անհողութեան տեղի եկեղեցւոյ կառավարութեան ակադեմիաներուն անդամութեանն է յանդանքը:

Արդարեւ Տր. Տուալթ 1853ին հոգ տարած է եկեղեցիներու հրահանգութեան համար Առաջնորդ Եկեղեցւոյ մակադրեալ զբոյցի մը պատրաստելու, իսկ այդ պիտի զրեթէ ստատած է, և եթէ ստատած ալ չըլլար կը կարծենք թէ իր այժմեութիւնը կորսնցուցած է:

Թերեւ մեր լնիկ եկեղեցիներուն այս մասին զոնցանութեանը պատճառներէն մէկն ալ յաճախակի

եկեղեցւոյ անդամ կարելու փորձառութիւն չունենալն է և այն խնդրոյն ուրախանիթ կողմն է անշուշտ: Բայց երախտագիտութեամբ կ'ընդունինք խրատն ամէն անոնց որ զործնական կարուկ միջոց մը կը նշանակեն եկեղեցին մարքելու:

Հաւանականութեան սահմանին մէջ կը նկատանք, մեր պատուարժան յօդուածադրին համամտելով, հետեւեալ կարգի անդամոյ անուններուն Տւմարէն զանցառութեամբ չի սրտելը. 1. Անդամակցութեան կարուածներ, 2. Այլ եկեղեցի ժողողողութիւն, 3. Իրենց ծննդալսյա դարձողներ, 4. Վախճանածներ, 5. Եկեղեցիէն ուժացեալներ, 6. Գլխաւորի վարժարանի աշակերտը:

Նուե մեր սիրելի բարեկամին կատարեցապէս խաւուսը կու տանք երբ փափաք կը յայտնէ որ հոգաբարձուր գտնէ տարին անդամ մը քննեն անդամներուն յանկը և քարտուղարին օգնեն որոշելու համար թէ ինչ ընելու է խրաբանելու անդամի: Ասանք խառնութեան խրատներ ևս: Եթէ ճըլգիւ պրծողութիւն, ոչ խոճամբա քարտուղարը կը զատախեատի, ոչ եկեղեցւոյ հոգաբարձուներուն կուսակցական ղեկ կը վերագրուի, ոչ եկեղեցւոյն հովիւը կը շուարի, ոչ ալ եկեղեցին վարկարկել կ'ըլլայ:

Չենք գիտք թէ մեր երկրին եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան պատասխանատու անձինք լինչ կը խորհին, իր յաւանք թէ շատեր պիտի չհորհուրեն զյարգելի Մր. Բիկլ իր բարի թելադրութեանց համար, եթէ կանխաւ իրմէ խորհուրդ խնդրել փաթեթած չեն:

Իսկ մենք մեր անհատական շարժակալութիւնը հրապարակաւ իրեն կը յարծենք և կը խնդրենք որ այս երկրին եկեղեցիներուն խաղաղ զորդանան համար մեզ ամէնքս իր աղօթքներուն մէջ յիշէ:

ՄԵԼԱՆ ՓԱՓԱՅԵԱՆ

ՍԵՕԼԻՕՅԷ

ՍԵՕԼԻՕՅԷ Ա.Լ.Ս. աղօթատեղին մի քանի տարիներէ ի վեր խաղաղութիւն մէջ ըլլալով, ժողովուրդը տախտած էր ուրիշ ճին և անյարմար տան մը մէջ աղօթել: Ժողովուրդներուն ողբալի դիմքը թէպէտ մեր սրտերը կը ճալէր և անկոյն ժողովուրդին անձուկ վիճակը զայն յետս կը մղէր վերանորոգման ձեռնարկելէ:

1906ին Մր. Թ. Ա. Պօլտուինի ջանքերով թեմայի և Վեր. Յ. Յիկոմանի առաջնորդութեամբ Կարող և զանք Պաղարքէօյի կառավարութիւնէն ժողովուրդուին վերանորոգման արտօնադրին հոսքը ստանալ: Օգնատանին ձեռնարկելով դործի Հովին և Վեր. Թ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաքի վեհ. Ստեփանը ցուակցական ձեռագիր մը գրկեց Պարսից նոր Շահին : Ն. Վեհափառութիւնն ալ հետադրով իր հարձակողութիւնն յայտնեց : Ամերիկեան պետարմը կրկնաշաքի իրիկուն կայսր պալատ հրաւիրուեցաւ և տեղանէն ետքը արտաւ ունեցաւ վեհ. Ստեփանին ներկայանալ ոչ-պաշտօնապէս : Անդլիական պետաւոր, որ արձակուրդով լացակայ էր, մայրաքաղաքս վերադարձաւ : Շիրքէթի Սալթիէի վերջին նայամապ հասոյթն եղած է 999,992 դոն, նախնայ նոյն ամապ հասոյթէն իբր 20,000 աւելի : Մարտէ մինչև Նոյ. հասոյթներու զնդ. գումարը եղած է 42,174,785 դոն, նախորդ նոյն չրջանի հասոյթէն 688,651 աւելի : Կայս. հրամանով սլաւ. գնուի Շէմսիփաշայի զեռներ (Խակիւնաար), պարսեղի սլաւ վերածուի և անոր առջև ոչ ծափոյ լաղնիք և գալինս սլաւ շինուի :

Նահանգներ. Գոնեայի կուսակալ կարգուեցաւ Պաղատոյ նախկին կուսակալ Նամըզ փաշա : Ալտոնի կուսակալ կարգուեցաւ Գոնեայի կուսակալ Ֆաիզ փաշա : Պրանսայի Արտաքին գործերու նախարար Մ. Փրանս 1,000 ֆրանք նուիրեց Ալաբանի ողջեացներուն : Ստամբուլ մէջ հրդեհէ մը ամսներէր խանութ ալքեցաւ : Սէլանիկի մէջ ի մօտայ հաստատելի եղեարաշարթ թրամուէլի կանքերուն շինութիւնը յանձնարարել որոշուած է : Գոնեայի կուսակալութեան կողմէ ձեռնադր իշխանութեան պրտած է թէ նահանգին մէջ վարդապետները շատցնելու և վարդի մշակութիւնը ընդարձակելու նպատակով տախար վարդատոմս մը հաստատուած է տեղային տախար արտին կրկն արտաքին արտնութեան մէկ մասին մէջ : Չեմսի հաս իշխանութեան պրտած է պէտք եղած թուով վարդի տունը զրկել Դամթէմոնի մէջ և չրջականներ վարդատոմս հաստատելու համար : Վիեննայի հարաւորներ արտադուեցան երբեք մէջ պեղութներ կատարել սա պայմաններով : Հնութիւնները սլաւ պատկանին Կայս. թանգարանին, պեղելի գեաններու փաճառմը սլաւ կատարելի կալուածութեան հաստատութեամբ և պեղութները սլաւ կատարելին հնութիւններու օրէնքին համաձայն : Իզմիրի ծովածոցին մէջ և մինչև Չէշմէ երթիկիկող չղեկուեցաւ ընկերութեան մեծ նաւորը, որու արտադաւաճմը լրանալու մօտ է, հիմադի երկաթուղին սլաւ փոխանցաւ Կայս. հրամանով :

Այլ-այլ. Կայս. կատարութիւնը Չախերա-կանէն հրաւիրուած է մասնակցել ժընէվի մէջ պապարի գումարելի աշխարհադրական համաժողովին : Ըստ եղեարական թերթերու, լուրդերու շուրջ պանդոկներ սլաւ շինուին Ամերիկեան ձեռք : Հանրային Պարսի վարչութիւնը չորջած է մայրաքաղաքիս մէջ հանրային պարսի տեսչութիւն մը հաստատել ձկնարանի տեսուչ Ալի Բիգայի նախագահութեամբ : Հրամայուած է յաւաքիկոյ Մարտին կատարել 1323ի զինուորական վիճակաւ կուլիւնը : Պրտալի նահանգին երկրաղորդական վարարանի տախար պարսակէն Անտաներու և հանքերու նախարարութեան զրկուած թիւերի 80,000ի չափ մատաղատուները զանազան տեղեր զրկուեցան : Պարսի ծոցին մէջ բանաղ չղեկուեցաւ վարչութիւնը Պաղատայի Պարս փախաղրուած է : Մեղուարուծութեան գրութիւնը նահանգներու մէջ բարեւելու, մեղրի բերքին որակը ազնուացնելու և քանակը աւելցնելու համար հրամայուած է նորոգել գրութեամբ փեթակներ բերել Եւրոպայէ և նահանգները զրկել, և անոնք տեսնուած օգուաններ լիովին ծանուցանել ժողովրդին : Երբ մեանին այնպիսիներ, որոնք իրենց կենդանութեանը Բեհիմիէի աւար լէին վճարելու բան մը պիտի չորհանմը անոնց ծառանդորներէն : Անտաներու և հանքերու վերապեղութիւնը ձեռնադր մարմիններէ տեղեկութիւն ինգրած է թէ ծախու սլաւաններ քանի կ'աւելան և կ'արտաւին և թէ երկաւնարուան մէջ մալի գինը, համանաղ սլաւաններ լիւր, աւելցած է թէ պակսած : Օտար երկիր բնակող Թրքահարաւանները գումակները արտապա անգամ վարդահամարի արտաքինութեան մէջ կ'արձանագրուին իրենց ծանցեան թուականէն սկսեալ զինուորական տարք սլաւ վճարին ստեղծուած անոնց տեղանքի : Յունի 1-40 Սուէդի շրանցէն անցած են 408 շալնաւ և հանոյթն եղած է 2,960 ֆրանք : Բողոք. Ժող. Ամանորի աւելով Պանրիւրքական փոխանոր Հալը և գործակաւար Արիս Էֆ. Պանրիւրք Հօր կողմէ հարհաւորական ոյցիլութեան երան Ազգայնաւորան : Վահմ ազգայնաւ Էֆ. Լա հարհաւորական ոյցիլութեան տեսուչ Հոմեմեկան Կաթիլիկներու Կ. Պանրիւրքին և հարհաւորական բարանը ընդունեցաւ տախար լաղմաթիւ անձնաւորութիւններէ : Բիւզանցի Էֆ. Բէշեան և սրդին Պարսի Էֆ. 1906ի վրայ իրենց տարեկան տեսչութիւններուն մէջ Աւեթիշի նկատմամբ քննադատական կարծիքներ յայտնեցին : Բիւզանցի Աւեթիշի հետ փոխանաւորութիւն չունի և արջով պի

